

Kaotisk kolonisering: Historisk beretning om Grønlands første danske kolonister

Bogen "Den allerliderligste skare" er et godt sted at begynde, hvis man vil vide noget om de første år af koloniprojektet Grønland med missionær Hans Egede i spidsen. Her ses statuen af ham i nutidens Nuuk. Foto: Wikimedia Commons

STEEN BECK

02.04.2025

KOLONIHISTORIE // BOGANMELDELSE – Baseret på historiske kilder fortæller *Den allerliderligste skare* – en fortælling om kolonisterne i Grønland 1728-1731 om de kaotiske og brutale år, hvor Danmark forsøgte at kolonisere Grønland. Med druk, vold og magtkampe blandt straffefanger, soldater og embedsmænd blev projektet hurtigt en katastrofe.

Den allerliderligste skare – en fortælling om kolonisterne i Grønland 1728-1731

Forfattere: Emil Andersen, Rasmus Voss og Christian Sune Pedersen

Forlag: [Gyldendal](#). 432 sider. Udkom d. 20. marts 2025

Hvis man ikke vidste bedre, skulle man tro, at værket med den pikante titel *Den allerliderligste skare* var en roman og endda ikke så lidt af en røverroman. Men værket er skrevet af historikerne Emil Andersen, Rasmus Voss og Christian Sune Pedersen og omhandler tre år mellem 1728 og 1731, hvor en broget skare af kolonister opholdt sig

i Grønland. Det skete få år efter, at præsten Hans Egede i 1721 havde grundlagt sin kristne missionsstation på det, han kaldte Håbets Ø i Nuuk-fjorden.

I de tre år, hvor det, der i enevældens København blev kaldt "det grønlandske dessein" (ca. den grønlandske plan), udspillede sig, levede kolonisterne i et isoleret univers, hvor den ene absurde, komiske, tragiske og intrigefyldte situation fulgte efter den anden, indtil hele korthuset brasede sammen, og kongemagten måtte starte forfra. Når man har læst *Den allerliderligste skare* til ende, forstår man egentlig godt, at de danske hofhistorikere hurtigst muligt ønskede at glemme, hvad der af en af kongens rådgivere blev kaldt en frygtelig historie om "misdædere og liderlige fruentimmere".

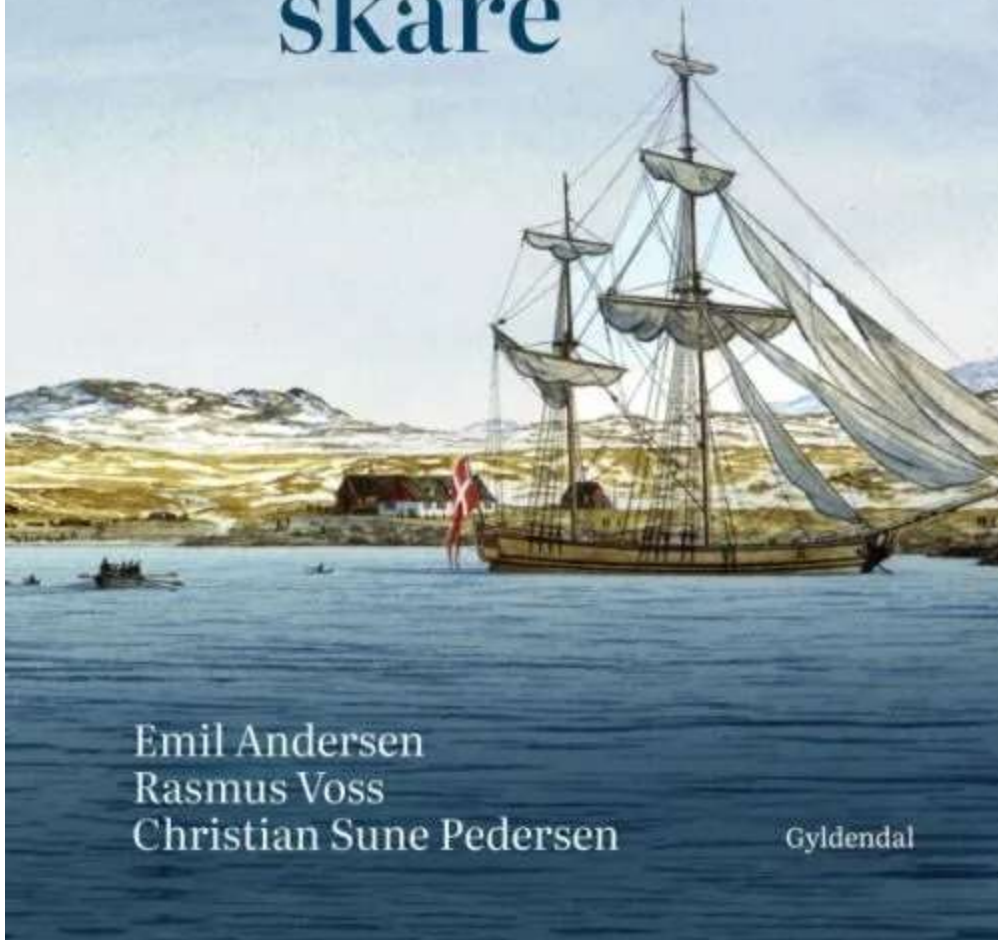
Men nu får vi altså den til tider nærmest pinagtigt udpenslede historie om den brogede skare af håndværkere, søfolk, hvalfangere, soldater, officerer, embedsmænd, missionærer, forhulede straffefanger, "faldne" kvinder, soldater og andet godtfolk, der i 1728 ankom til øen, hvor Egede fra Håbets Ø og med blandet held havde forsøgt at sætte sig igennem over for den grønlandske befolkning. Sammen med Egede anlagde de tilkomne kolonister en ny koloni i det, der kom til at hedde Godthåb og siden Nuuk, og kort tid efter anlagdes endnu en koloni, Nepisene, lidt syd for byen, der i dag hedder Sisimiut.

“Landet havde godt nok siden 1300-tallet officielt været en del af det dansk-norske rige, men stort set ingen i kongeriget havde været i kontakt med den arktiske besiddelse i flere århundreder

Som læser er man i godt selskab med denne bog, og som sagt får man noget, der ligner en romanoplevelse, endda én af de gode af slagsen. Forfatterne skriver blændende godt, og de benytter sig overlegent af det ene fiktionsgreb efter det andet, bl.a. flashbacks, minutløse skildringer af personlige konfrontationer, suspense osv. Men nu er det jo ikke en roman, vi her taler om, og en sådan har Kim Leine i øvrigt også skrevet med sin *Rød mand/sort mand* fra 2018, som omhandler samme personkreds og samme periode.

En fortælling
om kolonisterne
i Grønland
1728-1731

Den allerliderligste skare

Emil Andersen
Rasmus Voss
Christian Sune Pedersen

Gyldendal

I forordet er forfatterne på det rene med, at de lægger sig tæt op ad romanens narrative genre, men for ikke at blive beskyldt for at være for litterære betror de læseren, at de skam først læste romaner om perioden efter at have færdiggjort værket.

Det, der adskiller bogen fra romanen, er bl.a. de mange kildeangivelser, som bevidner, at vi har at gøre med historiske kendsgerninger eller i hvert fald kildebelagte begivenheder. Forfatterne løfter sig indimellem på perspektiverende vis fra de tumultariske begivenheder og fremsætter mere principielle overvejelser omkring den større verden, som kolonisternes turbulente oplevelser og handlinger er indvævet i, fx

enevældens magtlogikker, æresbegrebets betydning for forskellige aktørers handlinger og socioøkonomiske forudsætninger hos koloniens forskellige aktører.

Hans Egede og ”de vilde” grønlændere

Det er den europæiske imperialismes tidlige initiativer, der danner rammen om dette stykke arktisk kolonihistorie i dansk-norsk regi. Forfatterne viser, at koloniprojektet i første omgang blev legitimeret som en kristen mission, hvor intet mindre end sjælens frelse og det evige liv var på dagsordenen, men lige efter den fromme og egensindige Hans Egede og hans missionstogt kom købmændene og embedsmændene fra det dansk-norske kongerige, et lille og fattigt rige, som drømte store drømme om at blive en stærk enevældig magt med lukrative oversøiske besiddelser.

I bogens optakt får vi historien om Egede selv, som var besat af tanken om at komme til Grønland. Landet havde godt nok siden 1300-tallet officielt været en del af det dansk-norske rige, men stort set ingen i kongeriget havde været i kontakt med den arktiske besiddelse i flere århundreder. Egede var overbevist om, at nordboerne, der i 900-tallet var draget til Grønland, måske fortsat opholdt sig i det høje Nord. Det lykkedes ham at få kongens velsignelse og en vis finansiel rygdækning til at drage til Grønland for at omvende sine landsmænd til den sande lutherske kristendom. Hvad han fandt, var som bekendt ikke nordboerne, som for længst havde forladt landet, men inuit, som var indvandret i 1100-tallet og levede spredt i området.

“Vi får også historien om de grønlændere, der blev knyttet til kolonien, og som blev brugt som formidlingsled mellem kolonisterne og de lokale grønlændere

Med Egede tager en historie om dansk overherredømme i Grønland sin begyndelse. Den begynder, som forfatterne viser, langsomt og kaotisk, for Danmark-Norge var i begyndelsen af 1700-tallet et fattigt rige i den europæiske udkant. Der var ikke råd til glamourøse koloniale projekter, og selvom kongen havde et par fremskudte bastioner rundtomkring i verden, så var der virkelig ikke meget at prale af. Men den enevældige kong Frederik d. 4. arbejdede på sagen, bl.a. ved at understøtte idéen om det dansk-norske riges ekspansion i Arktis, kristendommens udbredelse og mere handelsaktivitet, som også staten kunne lukrere på.

Hans Egede var en central skikkelse i koloniprojektets første fase. Han kom fra det nordlige Norge og var fuld af Luthers tanker og idéen om sjælens frelse gennem tro. Da han opdagede, at nordboerne ikke længere var i landet, blev det hans opgave at

omvende, hvad han igen og igen kaldte ”de vilde” grønlændere. Og Egede var villig til at gå langt for at få sin vilje. Han holdt sig ikke tilbage for at prygle og ydmyge grønlændere, som ikke var til sinds at opgive deres livsform og tilværelsesforståelse, og i midten af 1720’erne foreslog han ligefrem, at man gjorde dem til slaver, for det var måske den sidste udvej for at sætte skik på grønlænderne, som ikke så lyset og på mange måder opfattede Egede og hans folk som nogle underlige starutter.

Det er vitterlig grotesk at læse om, hvordan den gode Egede kaster om sig med forestillinger om grønlænderne som primitive og irrationelle, mens han selv skulle repræsentere den højeste fornuft. Han håner angakokkerne, de grønlandske åndemanere, for deres shamanistiske tilbøjeligheder, men han ser ikke, at den kristendom, han selv dyrker, er fuld af overtro og tiltro til usynlige magter. Han harcelerer mod de dovne indfødte, som arbejder for at leve uden den store fornemmelse for profit og pengeøkonomiens velsignelser, men han ser ikke, at grønlændernes levevis måske rummer en rationalitet og livsvenlighed, der er sundere end den tidlig-kapitalistiske mentalitetsform med dens blanding af pietistisk fromhed og sans for en god handel, som han og hans fæller hylder.

Et kaotisk koloniprojekt

De tre historikere præsenterer med sans for såvel de store linjer som detaljer, hvad det var for en kreds omkring Egede, der kom til Grønland i 1728. Vi hører om de forskellige grupperinger i kolonien, fx om kvinderne, straffefangerne og soldaterne, og med stor detaljerigdom fortælles om forskellige interesser i forhold til koloniprojektet, som nok på overfladen handlede om kristendom og handel, men for mange af deltagerne hurtigt kom til at handle om simpel overlevelse i et klima, de vidste meget lidt om. Livet i kolonien er koldt og beskidt, og læseren kommer helt ind under huden på mennesker, som fryser, plages af sygdom og i bogstavelig forstand lader deres pis flyde ned gennem etagerne, mens de ligger syge og fulde på deres våde lagner.

Det mest chokerende ved historien er næsten den voldsparathed, der konstant satte sit præg på relationerne, ikke mindst blandt koloniens ledende mænd, der absolut slår rekorden i manglende driftskontrol og mangel på selvbesindelse. Den lange konflikt mellem guvernøren Bøns og proviantforvalteren Fleischer og senere også kaptajn Landorph rummer den ene vanvidsscene efter den anden, hvor selvoptaget brovten, kampe om magten og imponerende mængder alkohol skaber situationer, som man ikke troede mulige.

Hans Egede grundlagde i 1728 Godthåb, der nu er Grønlands hovedstad, Nuuk. Foto: Wikimedia Commons

I et skarpt mentalitetshistorisk kapitel fortæller forfatterne om æresbegrebet som en helt afgørende forudsætning for at forstå specielt mænds måde at gebærde sig på i begyndelsen af 1700-tallet, hvor feudaltidens klassemarkører så småt var ved at forsvinde, og nye embedsorienterede identitetsmønstre så dagens lys. Der skulle meget lidt til for at sætte sindene i kog, hvis man blev beskyldt for at være æreløs, og det ser ud til at være lige netop æren, der spillede flere af de ledende kræfter bag koloniprojektet et puds og skabte den giftige atmosfære, som i ny og næ slog ud i lys lue.

Forfatterne kommer godt omkring i den spraglede gruppe af mennesker, der beboede de to kolonier. Vi hører om besværlighederne med at få grønlænderne til at makke ret: De indfødte, som Egede og kolonisterne mødte, levede et seminomadisk liv, som gjorde dem svære at fastholde, både i forhold til udveksling af varer og også i forhold til Egedes kristne projekt. Vi får også historien om de grønlændere, der blev knyttet til

kolonien, og som blev brugt som formidlingsled mellem kolonisterne og de lokale grønlandere, som tjenestefolk og også som eksotiske udstillingsobjekter, der blev ført til Danmark for at blive vist frem for et underholdningssygt hof og en konge, der godt kunne lide at vise sine eksotiske undersåtter frem.

Beskyttede mod morderiske fremmede

Forfatterne understreger, at formålet med grønlandernes ture til Danmark også var, at de skulle vende tilbage og fortælle deres landsmænd, at deres danske herrer ikke var så slemme endda og faktisk gjorde, hvad de kunne for at beskytte dem mod andre og langt værre europæiske aggressorer, ikke mindst de hollandske hvalfangere, som i starten af 1700-tallet udgjorde en alvorlig trussel mod de danske interesser i området.

“Det er godt at få en så gennemarbejdet introduktion til kolonihistoriens første år, for selvom det godt nok var en kaotisk affære, så lagde Egede og kolonisternes blanding af kristen mission og kapitalistisk foretagsomhed de første brikker

I sit forsøg på at gøre grønlanderne mildere stemt over for sit missionsprojekt fortalte Egede dem uhyggelige historier om kablunakkerne, som skulle være nogle grumme fremmede erobrere, der havde sat sig for at slå alle grønlandere ihjel. Så der var god grund til at være taknemmelig over for de dansk-norske kolonister. De tre historikere kan ikke holde sig tilbage for en lille replik i forhold til den ellers fromme Egedes overtrædelse af det niende bud om, at man ikke må lyve. Forklaringen er jo nok, som forfatterne også skriver, at Egede mente, at man nok kunne lyve lidt i en højere sags tjeneste – og det er jo rigtignok en taktisk manøvre, der tit er blevet brugt af reformatorer, der vil have folket til at adlyde deres grandiose projekt.

Den danske kolonipolitik var helt frem til midten af det 20. århundrede lagt an på at holde alt og alle ude fra Grønland, og selvom man holdt op med at fortælle løgnehistorier om til lejligheden opfundne morderiske fremmede, så hørte fortællingen om, at grønlanderne skulle beskyttes mod alle andre end danskerne, ikke op. Nu var det aggressiv kapitalisme i den vestlige verden, der fremstod som det onde selv, men mon ikke det danske handelsmonopol ligesom på Egedes tid spillede en vis rolle for den førte politik?

Arven fra Egede

Højt hævet over kolonihavnen i Nuuk står statuen af Hans Egede den dag i dag. I 2020 var det lige før, statuen forsvandt, da Grønland fik sin version af den internationale bevægelse mod statuer, der hyldede fortidens undertrykkere. Der blev lavet en folkeafstemning i Nuuk, men der var flertal for at lade Hans Egede blive, hvor han var. Det hænger sandsynligvis sammen med, at Egedes mission jo på mange måder lykkedes, selvom den ikke bragte ham selv ret meget andet end sorg og elendighed. Siden blev koloniadministrationen mere velorganiseret, og den blev for mange grønlændere tæt sammenvævet med drømmen om en bedre fremtid og et europæisk tilhørsforhold.

Grønlænderne blev kristne, og med til den mangefacetterede kolonihistorie hører jo også, at der allerede på Egedes tid var grønlændere, der så kristendommen som en kærkommen lejlighed til at slippe ud af den traditionelle kulturs kontrolmønstre, som også rummede vold, blodfejder og kvindedrab. Fortællingen om, at enhver troende vil have et evigt liv efter døden, var simpelthen så stærk, at inuits naturreligiøse verdensbillede havde svært ved at hamle op med den.

Den danske kolonihistorie i Grønland rummer mange facetter, og den har præget det grønlandske samfund dybt. Den har også præget det danske samfund og dets indimellem grandiose selvforståelse som arktisk stormagt. Det er godt at få en så gennemarbejdet introduktion til kolonihistoriens første år, for selvom det godt nok var en kaotisk affære, så lagde Egede og kolonisternes blanding af kristen mission og kapitalistisk foretagsomhed de første brikker til flere århundreders kulturmøder mellem danskere og grønlændere.

Man kan mene, at diskussionerne om rigsfællesskabet indimellem føres på følelsesmæssige præmisser, som forbinder sig til en historisk fortid, der ikke længere burde have nogen indflydelse på sindene. Men fortiden, også den, der ligger langt væk, har det nu engang med at skabe betingelserne for det, der sker også nu. Vil man vide noget om, hvad det er for gedulgte, halvt ubevidste og også illusionsbetændte forestillinger om forholdet mellem civiliserede kolonister og vilde grønlændere, der har styret danskeres ageren i Grønland helt frem mod nutiden, så er *Den allerliderligste skare* et godt sted at begynde.

Læs også Steen Becks kronik "[Hvad nu, Grønland og Danmark?](#)"

alkohol

GRØNLAND

Hans Egede

Kolonihistorie

Kristendom

rigsfællesskabet

STEEN BECK

Steen Beck er lektor, ph.d. ved Institut for Læring, Grønlands Universitet, og Institut for Design, Medier og Uddannelsesvidenskab, Syddansk Universitet. Han har bl.a. skrevet bogen "Nationsdannelse i det grønlandske klasseværelse (Ilisimatusarfik 2023, kan frit hentes på...

POV Overblik

Støt POV's arbejde som uafhængigt medie og modtag **POV Overblik** samt dagens udvalgte tophistorier alle hverdage, direkte i din postkasse.

- Et kritisk nyhedsoverblik fra ind- og udland
- Indsigt baseret på selvstændig research
- Dagens tophistorier fra POV International
- I din indbakke **alle hverdage** kl. 12.00
- Betal med **MobilePay**

For kun 25 kr. om måneden giver du POV International mulighed for at bringe uafhængig kvalitetsjournalistik.

25 kr./md.

Overblik

TOPHISTORIER

SENESTE

DEBAT

PODCAST

SPONSOREREDE ARTIKLER

ARRANGEMENTER

POV STUDY

POV International

HVAD ER POV?

REDAKTION

SKRIBENTERNE

GÆSTESKRIBENTER

SAMARBEJDSPARTNERE

DEBATREGLER

BLIV MEDLEM

HANDELSBETINGELSER

COOKIES & PRIVATLIV